

Møte for lukkede dører, Stortinget 24. oktober 1923

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 24. oktober 1923 kl. 17.00.

Præsident: Lykke.

Referat.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar, at møtet holdes for lukkede døre. Videre foreslaar præsidenten, at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 53 nævnte funktionærer faar adgang til møtet. Desuten vil præsidenten foreslaa, at professor Koht som medlem av Grønlandsdelegationen og 3 av utenriksdepartementets funktionærer faar adgang til møtet.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Referat.

Der referertes:

Kgl. meddelelse om forhandlingerne med Danmark angaaende Grønlandssaken.

Enst.: Tilstilles den forsterkede konstitutionskomite.

Præsidenten: Forlanger nogen ordet, før dette officielle møte for lukkede døre haves?

Joh. Ludw. Mowinckel: Som formand i Grønlandsdelegationen vil jeg gjerne si nogen ord, naar nu delegationens meddelelse oversendes den forsterkede konstitutionskomite. Personlig er jeg jo ikke medlem av konstitutionskomiteen, men delegationen er heldigvis repræsentert i denne komite gjennom 2 saa udmerkede medlemmer som hr. Hambro og hr. Høgset. Men til trods derfor og til trods for, at de spørsmaal det her gjælder selvfølgelig vil bli saa alsidig og indgaaende utredet, ikke mindst gjennom disse 2 herrer, at det forsaavidt kanskje kunde synes overflødig for mig at si noget, vil jeg allikevel gjerne paa grund av den stilling, jeg indtar i delegationen faa lov til at ledsage oversendelsen med et par ord.

Det centrale i sakens behandling i konstitutionskomiteen blir selvfølgelig spørsmålet om forhandlingerne med Danmark skal søkes fortsat, og det grundlag for fortsættelse av forhandlingerne fra norsk side, som der kan bli tale om, vil jo først og fremst bli det alternativ, som den norske delegation har trukket op som en slags siste utvei. Den første betragtning, som gjorde sig gjældende inden delegationen, før vi gik til utformning av dette alternativ, var en taktisk. Hvorledes vilde vi staa, spurte vi os selv, hvis forhandlingerne av os - delegationen - blev bragt til at strande paa det daværende tidspunkt og paa det av danskerne fremlagte standpunkt? Man maa erindre, at danskerne hadde gjort et positivt tilbud om fortsættelse av forhandlingerne paa grundlag av fuld eller næsten fuld imøtekommelse i

traktats form av de norske praktiske krav. Dette tilbud var bygget paa en forutsætning: en erkjendelse av dansk overhøihet, som den norske delegation ikke kunde godta. Men der var iethvertfald en uttalt vilje til at fortsætte forhandlingerne, og hvis dette danske tilbud om forhandlingernes fortsættelse uten videre blev avvist fra norsk side, vilde det ved en eventuel procedyre for en international domstol let kunne bli anvendt mot os paa en uheldig maate. Da vi jo hverken selv kunde akseptere eller kunde anbefale vor regjering at akseptere et tilbud som det danske, nemlig at forhandlingerne skulde fortsættes paa grundlag av anerkjendelse av dansk suveranitet, saa gjaldt det for os - hvis ikke forhandlingerne skulde strande paa noget som tilsyneladende var norsk motstand - at finde ut et norsk alternativ, som vi, uten at binde regjering og storting, kunde forsvare at anbefale som grundlag fra norsk side for forhandlingernes fortsættelse. Derved opnaedes den store ting at vi kunde gaa fra hinanden, uten av Danmark hadde faat det efter vor mening gode kort paa haanden, at forhandlingerne allerede i Kjøbenhavn var blit avbrudt fra norsk side gjennom avvisning av et tilbud, som internasjonalt bedømt kanskje vilde kunne betegnes som et fair og rimelig tilbud. Vi var naturligvis forberedt paa at danskerne uten videre skulde ha avvist vort alternativ. Men vi mente som saa: Selv om det sker, vil vi allikevel staa gunstigere i fremtiden, fordi forhandlingerne da strander ogsaa som følge av dansk uvilje, nemlig en dansk uvilje til at drøfte et alternativ, som jo betegner en imøtekommenhet fra norsk side og viser og beviser vor alvorlige vilje til at søke tvistemalet løst ved forhandling mellem de to folk.

Imidlertid strandet ikke forhandlingerne i Kjøbenhavn. De strandet ikke i den forstand, at vi reiste fra hverandre og maatte si at det hele var haabløst. Danskerne sa vistnok at de ikke kunde akseptere vort antydede grundlag, men - la de til - de var villig til at fremlægge det for sin regjering ad referendum. Da vi jo stillet os paa samme standpunkt med hensyn til det danske tilbud, er det altsaa nu begge regjeringer - det vil rettere sagt si begge nationalforsamlinger - som har avgjørelsen med hensyn til spørsmålet om forhandlingerne skal fortsættes eller ei. Vi kjender idag intet til Danmarks opfatning og stilling. Meget av hvad aviserne bringer og har bragt i de sidste dage, f.eks. Poul Drachmanns store tale, som stod referert igaar, synes at tyde paa at det vil bli meget vankselig for ikke at si umulig for den danske regjering at kunne akseptere det norske alternativ, endog bare som grundlag for fortsatte forhandlinger. Men paa den anden side er det ikke udelukket, at Danmark netop av taktiske grunde erklærer sig villig til at la sin delegation komme til Kristiania og forhandle videre paa begge alternativer. Den danske regjering kan jo derfor meget godt instruere sin delegation om ikke at gaa endelig med paa noget andet alternativ end det som omfatter dansk suveranitet. Men de taktiske grunde som taler for, at Danmark kanskje gaar frem paa denne maate, skulde efter min mening i høi grad tilsi, at ogsaa vi tar lignende taktiske hensyn. Det gjælder

for os mere end kanskje de fleste tror, at de forhandlinger som vi gjennom en enstemmig stortingsbeslutning har gaat med paa, at disse forhandlinger, hvis de strander, og hvis de maa strande, at det da sker paa det for os gunstigste tidspunkt og paa det for os gunstigste standpunkt. Dette vil nemlig for os være av uvurderlig værdi i en eventuel kommende retssak, og det vil være dobbelt værdifuldt for os, fordi vor sak ved en slik international retsavgjørelse neppe staar særlig godt. Ut fra disse betragtninger skulde jeg tro at det vil være av stor nytte, - hvis da ikke Stortinget skulde komme til de resultat, at vi helst straks bør slaa døren i, - om vi nu kunde gi Danmark saa hurtig svar om vor villighet til at gaa med paa forhandlingernes fortsættelse, at vi kom det i forkjøpet. Svarer danskerne nei, saa har vi den fordel at det er dem som har brutt forhandlingerne, og svarer de ja, saa er det av hensyn til fremtiden bedre at forhandlingerne fortsættes efter vort initiativ end efter deres.

Hvad nu angaar selve forhandlingsalternativet som vi har lagt frem, saa kan der naturligvis herske forskjellige meninger om det. Jeg maa personlig si, at paa det nuværende tidspunkt er jeg ikke ganske sikker paa hvorvidt det er mulig paa fuldt tilfredsstillende maate at faa utformet en slik ordning som den antydede. Det er netop av de ting som utenriksdepartementet forbereder og skal forberede i den tid som nu gaar. Utenriksdepartementet skal nu prøve at lægge alt tilrette, ikke mindst den tekniske side av dette spørmaal, for at man skal kunne bedømme om en slik løsning som denne er folkeretslig mulig og folkeretslig hensigtsmessig. Delegationens to medlemmer, som sitter i konstitutionskomiteen, vil jo kunne forklare hvad dette alternativs mening og tanke har været, og konstitutionskomiteen vil faa fuld anledning til at sætte sig nærmere ind i det. Jeg ønsker bare her, for at kaste et lys over dette alternativ at sammenligne det med den utvei som kanskje nu forekommer mange norske at være den bedste og ønskeligste, naar vi ikke kan faa Danmark med paa kravet om norsk suverenitet, nemlig at vi indtil videre intet gjør, at vi altsaa følger den saakaldte "la skure-linje". Herved skulde vi kunne fortsætte vort virke langs Grønlands østkyst som før og la Danmark, om det vil, ta initiativet til at bringe saken ind for en international domstol. Hvorledes arter nu denne utvei, denne "la skure-linje" sig i praksis? Vi anerkjender ikke ved den danske suverenitet og vi driver vort virke som før. Men vi maa samtidig være forberedt paa, at der i bedste fald blir en kappestrid mellem de to folk og land om at sætte sig fast og utnytte Østgrønland. I denne kappestrid har Danmark ikke saa daarlige kort paa haanden som vi ofte tror. Vi har nok en stor fangstflaate og vi har vore dygtige fangstmænd, men naar det gjælder at sætte sig fast paa det vanskelige land der borte, saa har Danmark en fordel fremfor os: det har nemlig eskimoerne, som det kan anvende som en slags koloniseringstroppe. Det kan anlægge eskimokolonier og stationer i Østgrønland. Allerede nu har Danmark gjennom det dansk-østgrønlandske selskap oprettet, med store ofre fra den danske stats side, endel kunstige, vil jeg nærmest kalde dem,

men dog faste fangststationer langs kysten, som paa god maate markerer Danmarks stilling. Vi maatte i tilfælde være forberedt paa at bringe betydelige ofre for ogsaa at markere vor. Jeg ser under denne sammenligning bort fra de friktioner, ja kanskje sammenstøt som vil kunne opstaa langs kysten der mellem begge folk, og som jo vil tvinge saken frem for en international domstol, selvom Danmark, hvad der dog ikke er grund til at tro, ikke straks skulde ta initiativet dertil. Danmark vil ved denne ordning likeoverfor de andre magter staa med sin anerkjendte suverenitet, og med den i ryggen vil det ogsaa staa forholdsvis sterkt i sine forsøk paa at hævde suvereniteten ogsaa likeoverfor Norge.

Ved det alternativ som delegationen har fremlagt vil Norge heller ikke anerkjende nogen form av dansk overhøihet. Danmark vil visstnok, som under det andet alternativ, staa med sin anerkjendte suverenitet likeover andre magter, men mellem de to land, Norge og Danmark, som har de største interesser her, vil forholdene paa og langs Østgrønland ordnes gjennom særavtaler, hvor begge land er formelt og reelt likestillet. Det nytter ikke at ville fremstille det som om Danmark ikke har interesser ogsaa paa og ved Østgrønland. Og det nytter ikke at ville si, at Danmark i saa henseende ikke staar anderledes end andre land i verden, for Danmark staar anderledes. Danmark har nu engang de facto betydelige kolonirettigheter der oppe og er derigjennem disse strøks nærmeste nabo. Det er av alle land det eneste utenfor Norge som nu kan sies at ha praktiske interesser paa og ved Grønland. Altsaa, forholdene paa Øst-Grønland ordnes ved særavtaler mellem de to land, og disse særavtaler gir begge land ret, sikrer fremforalt naturligvis Norge ubegrenset ret til at drive som før sin frie virksomhet, og samtidig hindrer de den kappestrid som i det andet tilfælde vil medføre friktion og strid. Under dette alternativ skulde jeg tro at Danmark ikke har saa stor interesse av at drive kunstig virksomhet langs Øst-Grønland eller skape eskimo- og fangststasjoner deroppe. Det har jo mere end nok at gjøre indenfor sit vældige kolonirike, og vi vil da med vor naturlige virksomhet kunne utvikle os frit langs Østgrønland og derigjennem i virkeligheten styrke vore fremtidsutsigter. Vi beholder fremtiden aapen. Ved "la skure"-alternativet er vi - Norge - ikke herre over fremtiden. Ved den av den norske delegation skitserte ordning holdes fremtiden aapen for Norge.

Disse betragtninger har jeg som følge av den stilling jeg har indtat og efter det arbeide som jeg har hat med Grønlandspørsmålet baade som utenriksminister og nu som medlem av delegationen gjerne villet skikke oversendelsesforslaget med paa veien, fordi de bedre end hvad der har kunnet medtas i delegsjonens redegjørelse gir uttrykk for mine følelser og mit syn i denne viktige sak. Spørsmålet er saa vanskelig og saa stort, at det kræver den omhyggeligste utredning og drøftelse av konstitutionskomiteen; men naar jeg nu ser at den ene efter den anden paa forhaand og uten virkelig at kjende saken tar standspunkt mot det av delegasjonen fremlagte alternativ, saa har jeg følelsen av at der gjøres uret mot Norge i denne store sak, hvor det sandelig

bør være alles pligt at drøfte og faa spørsmålet belyst saa nøie og grundig fra alle sider som det gaar an. Det vil Stortingets konstitutionskomitee faa anledning til. Jeg siger gjerne: Betragt det alternativ som her er fremlagt med mistroens skjærpede blik. Prøv det. Undersøk det nøie før det tas standpunkt, men døm det ikke uprøvet, og, før det forkastes, undersøk omhyggelig om andre veie end den, som her er antydnet, kan føre bedre og lettere frem. Det gjælder saa meget for Norge dette at vi gaar frem med klokskap og besindighet. Heldigvis har jo det været tilfældet fra det øieblik Stortinget fik denne sak i sin haand. Det var som en forutsætning i konstitutionskomiteen ifjor, at man skulde arbeide sig sammen. Man skulde sørge for at det resultat man kom til kunde staa som enstemmig uttrykk for hvad Norges storting vilde. Jeg haaper at det fremdeles blir den vei som følges i denne sak. Følges den staa vi sterke. Bryter vi den slik at der gjør sig forskjellige opfatninger gjældende i indstillinger eller i stortingsbeslutninger, da er selve saken saa svækket, at den er halvt tapt. - Jeg ledsager saken med de bedste ønsker. Det er med stor interesse at jeg for min part har beskjøftiget mig med den, og jeg har prøvet at se den ut fra Norges standpunkt saa rolig og lidenskapsløst som jeg tror denne sak maa sees og bedømmes, hvis vi skal ha haap om at føre den nogenlunde lykkelig i havn.

Præsidenten: Præsidenten skulde henstille at man ikke paa det nuværende tidspunkt kom ind paa en debat om denne sak. At delegationens formand har villet uttale sig siden han ikke er medlem av konstitutionskomiteen finder jeg ganske naturlig, men jeg skulde henstille at man ventet med en debat til saken senere kom frem.

Mjøen: Det er ikke min mening at opta nogen længere og indgaaende debat om dette spørsmål. Delegationens meddelelse er jo besluttet oversendt den forsterkede konstitutionskomitee, og jeg tænker mig, at naar delegationens formand har talt her vil der vel ogsaa være adgang for konstitutionskomiteen til at indkalde delegationen til sine møter eller konferere med den paa hvilket som helst tidspunkt mens den behandler saken. Men jeg hadde lyst til at nævne et litet spørsmål. Delegationen har jo tat det standpunkt, at den ikke anerkjender Danmarks suverænitet i nogen form. Skulde det ikke da være paa tide - om konstitutionskomiteen vilde tænke over det - at man allerede nu sendte de magter oplysning om Norges stilling som Danmark har henvendt sig til for at faa deres anerkjendelse? Skulde det ikke være rimelig at vi, naar delegationen ogsaa har tat det enstemmige standpunkt ikke at anerkjende Danmarks suverænitet, at vi da underretter disse magter om det og nedlægger en protest mot Danmarks suverænitet? Jeg synes at det kunde være betimelig at gjøre det. Selv om man skulde vælge den linje som hr. Mowinckel nu var inde paa at man kunde komme til at vælge, at endel av folket var stemt for, en "la skure"-linje, saa er det jo ikke av veien at magterne er underrettet om Norges stilling og at de kan faa de historiske dokumenter og i det hele det som taler for vor stilling i

saken. Jeg har bare villet nævne det spørsmål, og vil haape at konstitutionskomiteen under sin overveielse av saken ogsaa tar det spørsmål under overveielse. Jeg vilde være taknemlig om utenriksministeren vilde uttale sig om det spørsmål.

Utenriksminister Michelet: Jeg er selvfølgelig - kunde jeg fristes til at si - ikke beredt til at ta noget endelig standpunkt til en saadan tanke, som kastes ut helt uforberedt paa mig. Jeg burde kanskje innskærket mig til at si dette. Men jeg vil allikevel ikke lægge skjul paa, at det er min opfatning i øieblikket, at det at foreta et skridt som det der, saalænge forhandlingerne paagaar, neppe vil være tjenlig til at fremme forhandlingerne. Hvis konstitutionskomiteen eller stortinget bestemmer sig for, at de skal avbrytes eller at man skal slaa ind paa andre linjer, da tror jeg det rette øieblik til det vil være kommet. Jeg synes, at den aand, som gaar gjennom konstitutionskomiteens indstilling, i virkeligheten maa være den, at saalænge forhandlinger paagaar, bør der ikke røres ved saken paa saadan maate. Ialfald maa man være ganske klar over det, at forhandlingerne vilde et saadant skridt ikke fremme.

Joh. Ludw. Mowinckel: Nei, efter min mening er det meget tvilsomt, om det gaar an at gjøre noget slikt. For begge lande, baade Danmark og Norge, har jo tat uttrykkelig forbehold, da de indledet forhandlinger, om at de ikke skulde foreta noget, som foregrev disse, og et saadant skridt fra Norges side vilde utvilsomt være et temmelig utfordrende skridt likeoverfor Danmark. En anden sak er det, som det blev nævnt allerede dengang konstitutionskomiteens indstilling blev referert her i stortinget, at denne indstilling, oversat paa de forskjellige sprog gennem vore gesandter, underhaanden kunde komme de utenlandske magter ihænde, forat de kunde faa se vort historiske syn paa disse forhold og bli litt kjendt med det. Forøvrig kjender utlandet meget godt til, at der er konflikt mellem Danmark og Norge i denne sak, og at Norge ikke agter at følge de øvrige magter i anerkjendelse av Danmarks overhøihet over Øst-Grønland.

Utenriksminister Michelet: Jeg skal faa lov til at ledsage det, som hr. Mowinckel sa, med den bemerkning, at utenriksdepartementet forlængst har tat skridt til at faa konstitutionskomiteens indstilling oversat paa fremmede sprog. Jeg har ikke i det sidste erkyndiget mig om, hvor langt arbeidet er skredet frem; men det er ialfald paabegyndt og der er git ordre til at det skulde gjøres.

Mjøen: Jeg vi bare i anledning av den sidste opplysning fra utenriksministeren om, at konstitutionskomiteens indstilling var foranlediget oversat paa fremmede sprog, spørre, om det er den konstitutionskomiteens indstilling, som vi hadde færdig i sommer. Hvis det er den, saa er der jo nu hengaat 3 maaneder. Tar det saa lang tid at oversætte til fremmede sprog?

Møte for lukkede dører, Stortinget 24. oktober 1923

Utenriksminister Michelet: Det er ikke et litet arbeide, naar et saadant arbeide skal gjøres grundig. Det er git folk utenfor departementet til oversættelse, men departementet har selv forbeholdt sig at gaa oversættelsen igjennem for at sikre sig, at den helt dækker den norske tekst. Det var den 8de juli Stortingets beslutning blev fattet. Man vil holde mig det tilgode, om jeg ikke kan gi paa stedet nærmere oplysning.

Mjøen: Jeg vil bare faa lov til at knytte dertil den bemerkning, at vi husker allesammen, at det allerede dengang var paa tale det, hr. Mowinckel nævnte, at vi skulde underrette de fremmede magter. Det vilde være ønskelig, at en saadan oversættelse ikke skulde ta saa lang tid.

Præsidenten opläste derpaa protokollen, som ikke foranlediget nogen bemerkning.

Etfter forslag av præsidenten besluttedes det enstemmig, at forhandlingerne ikke blir at offentliggjøre.

Møtet hævet kl. 17.35.